1.

Хоть Купало, хоть Лопушник, але це є справедливий Іван.

Відьми вночі на раду скликає, мушками світить перед русалками, рікою вінки долів пускає, лісами любість підкидає.

Та полонинами ’д газдам присідається.

Нашіптує Іванові Шепитарюкові у стаї при ватрі на полонинці на волоському боці.

– Зійдик-ко, тезку, на ляцький бік у село ід своїй газдині, бо тот ревізор білявенький не годен через ню ні спати, ні їсти!

Шепитарюк не похочує маржину на наймита лишати:

– Єк вона газдиня, то ревізорові хати не відтворит, а єк вона ніхто лиця, то єї я не всокочу.

Але святий швидко перебиває:

– Не сокоти, брате, жінки та й збудешся єї молодої. Пташка паруси з пташков, мушка з мушков, рибка з рибков, самець у лісі із сасмичков, а ти шлюбну жінку лишив саму на подушках під джерегами та й лінуєшся єї у таке велике свято відознати? Спам’ятайси, тезку, і сідай на коня та перебіжи нічма Черемош, єк ревізори муть спати, та й розвеселиш молоду жінку і мені завтра покладеш свічку на вівтарі.

Шепитарюк хмарит чоло і передумує ще раз:

– Молодиця Мочернакового роду, чей подивитси на лєнку, чей не осоромит роду. У неї робота жде на роботу, нема коли пустим требувати. Тай коби хоть образ, а то кривоустий!

"Але той ревізор не з добра наймив собі на найближчім груні хату, не з добра вечерами на гармонії грає"

Грай собі, зайдею, фартушанкам своїм, а моя газдиня твої гри не чує. А ти ш опротив неї?"

"Таже у неї цвіт у личку горит, а ти єк надута кишка."

"На твою кушка ту, закривлену твар не кине голубим оком моя Марічка, не покладе своєї весни під твоїми грузькими обцасами."

"То годна та дужя, та красна у мене газдиня, то душя моя…"

"Ше тепер мені жьиль, шо не зганьбив я мельничку за мою газдиню."

"Насипаю я у кіш нараз мливо, а вона підсміхаєси:"

– Не разуйте, Йванку, лиш питлюйте, брачіку, бо ваші гості разового хлібця в рот не возмут…

– Єкі гості? – питаю, а вона вже відрікає:

– Ніби ви не знаєте, таже тот присадкуватий ревізор кривоустий, тот Збишко Прушковский, шо за вашов газдинею пропадає.

– Тот тереби люлька від грани чарів?

– Той-той зеленюк із Попадюкового груня.

– Я єк же він пропадає?

– Каже, шо навіть би угинув, то відбере вам вашу газдиню.

– Таж то не квітку урвати!

– А такий бараба того питає?

– А я де?

– Ви, Йванку, граєте полонинами та зимарками на волоскім боці, а зеленюк попід вікна: добрий день душко!

– А ви того чули?

– Ей-га, чи лишень тото? Ти,к – Каже він, – молодичко, зриваєш мені очі, ріжеш моє серце. У чім, — каже, — красива квітко, та личко своє іскупала, шо воно мене з розуму ізводит? Увес широкий та довгий край, – каже, – переслідкував, а такої, єк ти, не надибав. Ой, возьму я тебе, — каже, — файна квітко, та й у свій рідний край пересаджу, шо би ти там межи Прушковскими цвіла їм і мені на славу!..

– А моя шо йому відповіла?

– У личко червоніла і сміялася.

"Дес та смучу мельничка серед села сидит та й усе чує, та й знає"…

Іваніі в вівчар Дмитро приніс овечий подій у стаю і божився, що зараз дістане від свого газди тютюну повну люльку, бо маєйому щось важливе сказати.

Шепитарюк став його про тоту важність допитуватись, але вівчарне пускав з себе пари, доки не учув у жмені мар котку. Тоді розповів він газді, що у явірнику здибав його тот низький, кривоустий зеленюк-ревізор і казав газді переказати, що його газдиня робить завтра за його дєдю обід і хоче, аби її газда цієї ночі збігу село до хати. Та й казав, аби газда переходив хітар Копилашевим плаєм, а він сам там буде на варті і газду миром перепустить через Черемош.

Шепитарюк ніби сварив вівчаря за тото, що його здурив і задурно вигулив жменю тютюну, але всередині був вдоволений, бо під вагою тої новини рішився поїхати конем до своєї газдині і поминками за дєдеву душу, аби дєдя і сього року знав на тім світі, що доброго сина і добру невістку лишив у своїм дворі, на талані своїм.

– Однако шос мене отік спирає, але я таки збіжу долів, а ти, Митрику, пантруй ватри і трембіти!

І Шепитарюк осідлав коня, натерхав скоромою у бесагах і пропав у Коплашевім плаю…

2.

Ніч срібна, найдрібніша.

Місяць везе у срібній чайці голого Івана Купала над горганами, а зорі примружились із стиду й у ліси порозбігалися боками.

Небо гей на морі піна.

А з тої піни срібна роса паде на ліси, на гори.

А з того неба Купало любість по землі сіє…

А де тота любість упаде, там білий вогонь на землі виростає.

А за тим білим вогнем темна хмарка тінь розстелює.

Бо любість одно крило біле, а друге темне має.

А як той вогонь забрів у Черемош, тоді чорна тінь із берега йому межи очі з дубельтівки плюнула.

Луснув стріл у зорі, погас вогонь у броді, розбігся смертельний гомін лісами.

. . . . . .

Купало на небі обігрівся і золотим пером записав котрусь душу у свої книги…

. . . . . .

Як оком кліпнути, нетлінні нявки урвали танець над рікою, а чугайстр шпурнув арідникові плитою у його чорні ребра.

Черемош ударив скоками у скали, а скали застогнали…

Ліси похитали головами і згійкали на тоту чорну тінь, що з берега стрілом найдрібнішу ніч прострілила…

3.

Хоть Купало, хоть Лопушник, але це є справедливий Іван.

Бере та й сонцем зарінки сушить. Лісами холоди віником вимітає, у деревині соки переварює, запахами в перекотах дише.

Муху роями на сонце випускає, маржинку у зелену ліщину загонить, бджілку на солодкі меди веде.

Птахам яєчка у гніздах вигріває, дівчатам ягоди у кошелі мече, дітвору грибами в росу гулить, зіллю силу дає, папоротин квіт збирає.

Мисливцям звір множить, орлам зайчиків на конюшині показує, риба рикам рибку підкидає.

Полонинами молока в береці наливає, скором пряче ід Петрі.

Скали розпікає, гаддя на камінню гріє.

Барабольку та й кукурудзу з землі на чівку на сонце витягає.

Вітри в печерах запирає, аби світ був тихий та запашний, та ясний.

Бере та й дівчатам личко красить, молодицям в очі принаду насипає, аби були гожі, як Шепитарюкова газдиня – тота, що зеленого ревізора з розуму ізводить.

Тота, що очима потинає…

В церкві жінки Іванів вівтар зіллям убирають,гей до шлюбу.

– Гей, Іванічку божий, Іванічку чорнобривий, роздай діти межи молодиці, аби-с мав що шерстити, аби-с мав де у кумах бувати!

Лиш Шепитарючки тут не видко. Віді, вона святим не требує, бо пишна та красна над усю челядь.

Але перед Івановим вівтарем горить Шепитарюччина свічка, а вона сама ходить ід газдам і газдиням, і шепотом запрошує їх чемними

словами на обід за душу чоловічого дєді. Навіть панотець прошений. Будуть газди і газдині харчувати, будуть за панотцем молитви відмовляти. Буде покійникові душа радуватися…

А святий Іван межи челяддю та межи свічками упріває.

А панотець, що приязно службу править, що красно говорить:

– Дивіться, – каже, – люди, сонечко пражить землю та й випрасує з неї ягідку і рожу, а з тебе, хлопе, не годно випражити навіть вужечки. Але не тоту вужечку, що ліси і дараби в’яже, але тоту вужечку, що усіх хлопів у один нарід в’яже!

– Най же цес нарід кається, най свою Україну шанує!

– Най хлоп хлопа тримається, най свою віру держить.

– Най молиться за всіх Іванів, що за цю землю зі світа пішли!

Нарід їсть панотцеві слова і росте високо.

Та лишень закінчив панотець боже слово, а церква заметушилася.

Став мир до дверей пхатися, стали люди виходити, бо пішла погана чутка, що до трупарні коло церкви привезли жандарі мерця пороти.

Нарід глотиться, а жандарі кольбами у груди.

– Ба, кого ви, паничики, в трупарні поклали?

Жандарі здвигають плечима.

Але челядь прилипла до стін і через шпари розпізнала:

– Таже то твар Шепитарюкова!

– Ба, варе котрого?

– Івана Іванового.

– Цего, шо напроти Паладюкового груня?

– Того самого!

А Шепитарючка, як тото почула, та як не заверещить, аж трупарня здригалася:

– То його убив ревізор кривоустий!

– Брешеш, жінко, – боронили жандарі.

– Бігме, кривоустий, газду мені стратив!

Та й скочила понад кольби до трупарні, як громом підкинена.

Трупарня із жалю тріскає. А нарід ломить собі голову і руки.

Вийшов панотець з церкви, а жандарі його хап попід пахи та й просто до міста.

– Та за що нам панотця берете?

– За його казання!

– Того, що газду убив, на суд не ведете?

– Вам засій від того, пся кров собача!..

Приміточки (словничок) до новелі:

Стая – тимчасове житло пастухів, курінь

Ніхтолиця – ледащо

Всокотити – встерегти

Джерга – вовняне покривало

Відознати – відвідати

Зайдей – зайда

Фартушанка – міщанка (іронічно)

Теребилюлька – непотріб

Граничар – прикордонний вартовий

Жьиль – жаль

Подій – надій молока(овечий)

Маркотка – махорка

Хітар – кордон

Плай – гірська стежка

Вигулити – видобути, видурити

Спирати – стримувати

Натерхати – навантажити

Скорома – молоко

Горгани – довгасті хребти гір, завали каміння на шпилях гір

Нявка – мавка, лісова русалка

Чугайстир – лісовий дух

Арідник – чорт

Бербениця – діжка, бочка

Ерстити – хрестити

Ліса – тин

Дараба – пліт

Кольба –приклад гвинтівки

Бадіки – чоловіки

Чілідина – люди, родина

Маржинка – худоба